

*До спеціалізованої вченої ради К 64.502.01
у Науково-дослідному інституті вивчення
проблем злочинності імені академіка В. В.
Сташиса Національної академії правових
наук України за адресою: 61002, м.
Харків, вул. Пушкінська, 49.*

ВІДГУК

офіційного опонента

**доктора юридичних наук, доцента Бабенка Андрія Миколайовича
на дисертацію Кібальника Станіслава Олеговича на тему
«Кримінологічна характеристика та запобігання незаконному
переправленню осіб через державний кордон України», подану на
здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081
«Право»**

Актуальність проведеного дослідження. Вже давно став сумною реальністю той факт, що чимало видів злочинів перетворилися на феномен, який не знає кордонів, адже цей феномен сьогодні «успішно» долає будь-які міждержавні бар'єри. У цьому ракурсі незаконне переправлення осіб через державний кордон України виявляється небезпечним різновидом соціальної патології сьогодення, що негативно впливає на криміногенну обстановку в нашій країні, особливо у прикордонних її регіонах. Ігноруючи державні кордони, вітчизняний і зарубіжний криміналітет установлює та укріплює взаємовигідні транскордонні злочинні зв'язки, освоює нові ринки незаконного збуту товарів і послуг, використовує недосконалість і розбіжності положень національних законодавчих систем для ухилення від відповідальності, активно застосовує при цьому явище транснаціональної корупції тощо. Тому незаконні переправлення осіб через державний кордон України набувають дедалі все більш значного поширення. Суспільна

небезпечність цих злочинів полягає в тому, що вони не лише посягають на порядок перетину кордону, а є основою для інших видів злочинів – контрабанди наркотичних засобів, зброї, торгівлі людьми тощо. Водночас протиправна міграція населення, масштаби якої навіть не піддаються на теперішній час точному визначенню, відкритість і прозорість кордонів, свобода пересування як вагомий прояв демократичних цінностей сучасної людини призвели до того, що одна й та сама особа може вчиняти злочини в кількох країнах, а, вчинивши їх, переховуватися від правосуддя в інших державах.

Прорахунки у запобіганні незаконному переправленню осіб через державний кордон України призводять до складнощів у протидії організованій злочинності, зокрема, торгівлі людьми, незаконному обігу наркотиків, торгівлі краденим автотранспортом, підакцизними товарами та ядерними матеріалами, а також ускладнює виявлення та притягнення до відповідальності осіб, які намагаються уникнути від правосуддя, переховуючись в інших країнах. Наведене ставить дисертаційне дослідження Кібальника Станіслава Олеговича на тему «Кримінологічна характеристика та запобігання незаконному переправленню осіб через державний кордон України», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», у розряд своєчасних на надзвичайно **актуальних** досліджень.

Аналіз представлених С.О. Кібальником матеріалів дисертації за темою: «Кримінологічна характеристика та запобігання незаконному переправленню осіб через державний кордон України», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», а також ознайомлення з його публікаціями, дає підстави стверджувати, що автором було проведено ґрунтовний кримінологічний аналіз теми, актуальної в теоретичному та практичному плані, сформульовано висновки і пропозиції, що виносяться на захист. Оцінюючи дисертацію в цілому, можна констатувати, що дисертація С.О. Кібальника підготовлена на високому

науковому рівні, її структура логічно побудована, ключові проблеми чітко сформульовані, наукові положення характеризуються високим ступенем обґрунтованості та достовірності, а висновки та рекомендації мають значення не лише для теорії кримінального права та кримінології, а й можуть стати основою пошуку в інших галузевих юридичних науках. Цей загальний висновок підтверджується за основними критеріями, за якими оцінюються подібні наукові роботи.

Ретельне вивчення дисертації здобувача дозволяє констатувати, що об'єкт та предмет дисертації відповідають заявленій темі і свідчать про правильність обраних автором методологічних підходів до розкриття проблем, що винесені у назву роботи. Структура плану роботи та послідовність його викладення також відповідає темі дослідження й у повній мірі розкриває її зміст. Автором вміло та послідовно визначені завдання дослідження, які логічно випливають із задекларованої мети. Заслужують на схвалення також використані у роботі методи дослідження, зокрема, їх кількість, виваженість обрання та вміле застосування, що повною мірою відбивається в структурі рецензованої роботи (*стор. 18-20 дисертації*).

У роботі чітко простежується зв'язок з науковими програмами, планами та темами. Зокрема, дисертацію виконано згідно з науково-дослідною роботою Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України «Стратегія зменшення можливостей вчинення злочинів: теорія та практика» (номер державної реєстрації: 0117U000283). Проблематика дослідження узгоджена з Концепцією розвитку кримінологічної науки в Україні на початку XXI ст. (схваленою Координаційним бюро з проблем кримінології НАПрН України у 2002 р.) та Стратегією розвитку наукової діяльності Національної академії правових наук України на 2016-2020 рр. (затвердженою загальними зборами НАПрН України 3 березня 2016 р.); Стратегією державної міграційної політики на період до 2025 р. (схваленою розпорядженням Кабінету Міністрів України від 12 липня 2017 р. № 482-р.); Стратегією розвитку

Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України на 2016-2020 рр. (затвердженою постановою вченої ради від 26 лютого 2020 р.). Тему дисертації затверджено вченою радою Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України (протокол № 8 від 1 листопада 2017 р.).

Не викликають заперечень **ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій**. Останні забезпечуються: застосуванням дослідницьких методів сучасної теорії пізнання, у тому числі загальнонаукових та конкретно-наукових методів пізнання, а також методів, властивих конкретно-соціологічним дослідженням (статистичні методи, вивчення правових документів, статистичних відомостей, опитування та ін.); науково-теоретичним підґрунтям дисертації виявилися наукові праці фахівців, у тому числі зарубіжних, у галузі кримінології, кримінального, кримінально-виконавчого, адміністративного права, психології; нормативно-правову базу роботи складають міжнародно-правові та національні нормативні акти кримінального та адміністративного законодавства, що регулюють юридичну відповідальність за порушення порядку перетинання державного кордону України та заходи запобігання протиправним діянням у досліджуваній сфері; узагальненням значного масиву зібраних під час проведення роботи над дисертацією відомостей, що складають емпіричну базу дослідження, а саме: статистичних даних про зареєстровані кримінальні правопорушення, результати вивчення 270 архівних кримінальних справ (кримінальних проваджень) за ст. 332 КК України, розглянутих місцевими загальними судами Харківської, Одеської, Закарпатської, Львівської, Волинської, Чернівецької, Сумської та Луганської областей у 2007-2017 рр.; результати опитування 100 співробітників Харківського, Одеського, Київського, Львівського, Чопського та Мукачівського прикордонних загонів, 33 співробітників Департаменту оперативної діяльності ДПСУ, 67 співробітників та волонтерів українських представництв МОМ та УВКБ

ООН, Товариства Червоного Хреста України, благодійних фондів «Право на захист» та «Регіон Карпат», громадських організацій «Десяте квітня» та «Феміністична майстерня»; статистична звітність Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Державної судової адміністрації України та Державної служби статистики України за 2007-2019 рр. (дис. С. 20-21).

Наукова новизна отриманих результатів полягає у тому, що дисертація є першим кримінологічним дослідженням явища незаконного переправлення осіб через державний кордон України. Ґрунтуючись на результатах дослідження, автором розроблено систему наукових положень і обґрунтовано наукові результати, які є новими для кримінологічної науки або які наділені істотними ознаками новизни.

У роботі автором застосовано концептуальний підхід до прикордонного й міграційного контролю, альтернативний домінуючій в Україні парадигмі та заснований на пріоритеті інтересів малозабезпечених верств суспільства; надано кримінологічну характеристику незаконному переправленню осіб через державний кордон України за 2007-2019 рр., зокрема, встановлено, що рівень цих злочинів в середньому дорівнює 190 облікованим кримінальним правопорушенням на рік, рівень судимості – 98 осіб на рік, основний масив облікованих кримінальних правопорушень – це діяння, передбачене ч. 2 ст. 332 КК України та вчинене з корисливих мотивів; характерна відносна стабільність динаміки; констатовано вплив на ці показники високої латентності досліджуваного явища; здійснено класифікацію злочинців, що вчиняють незаконне переправлення осіб через державний кордон України, за критерієм ступеню їх включення до цієї діяльності як галузі транскордонного злочинного бізнесу. Виокремлено такі групи осіб, які: 1) незаконно переправляли через державний кордон України своїх рідних або близьких без мети отримання будь-якої матеріальної вигоди; 2) переправляли незнайомих, з якими вони не зустрічалися раніше, за відсутності корисливого мотиву; 3) є ситуаційними корисливими

злочинцями; 4) систематично займаються незаконним переправленням осіб через державний кордон України на оплатній основі; запропоновано систему взаємопов'язаних заходів запобігання незаконному переправленню осіб через державний кордон України у формі двох паралельних напрямів: стратегій зменшення попиту та стратегій зменшення пропозиції на такі діяння, що базується на: збільшенні можливостей для добровільного повернення незаконних мігрантів до країн походження та сприяння у переселенні їх з України до третіх країн; проведенні міграційної амністії у формі спрощеної натуралізації тих іноземних громадян та осіб без громадянства, яких не було охоплено цими програмами, але які не можуть повернутися до країн свого походження з поважних причин; припиненні дії Угоди про реадмісію осіб між Україною та Європейським Співтовариством; відмові від застосування примусового видворення за межі України до осіб, не пов'язаних з організованою злочинністю; припиненні подальшого функціонування ПТШ на території України; забезпеченні населення прикордонних регіонів України дієвими економічними альтернативами зайняттю незаконним переправленням осіб через державний кордон. У роботі містяться і інші положення, які істотно удосконалено та які набули подальшого розвитку.

У розділі 1 (стор. 26-54) автором представлені результати вивчення незаконного переправлення осіб через державний кордон як об'єкта кримінологічного дослідження. Ним розглянутий сучасний стан наукової розробки питання незаконного переправлення осіб через державний кордон в Україні та світі; проаналізовано юридичну відповідальність за незаконне переправлення осіб через державний кордон України та її історичні передумови. Автором дисертації детально проаналізований зазначений феномен таких країн, як Канада, Мексика, США – з 1830-1886 рр; незаконне переправлення осіб через Берлінську стіну, із НДР до ФРН у 60-х рр. ХХ ст.; теоретично осмислено «комерційну міграцію» Р. Ф. Харні, (1977 р.); соціальну та культурну маргіналізацію у техаському прикордонні Г. Є. Ансальдуа (1987 р.); узагальнено сучасні погляди на аналізований

феномен у Франції, Мексиці, США та в інших країнах світу. Здобувачеві вдалося узагальнити досвід юридичної відповідальності з недопущення незаконного руху осіб через державні кордони від часів князя Олега 911 р. до Соборного уложення 1649 р.; антикріпосницьких виступів 1831 р. у сучасній Закарпатській області; Уложення про покарання кримінальні та виправні 1845 р.; художні твори «Хатина дядька Тома» Г. Бічер-Стоу, «Похід у Таврію по волю» 1856 р.; за часів СРСР, коли влада намагалася шляхом заборони видачі паспортів сільським жителям припинити «незаконні міграційні процеси», які набули масового поширення у 1933, 1966 роки. Автором також досліджено виникнення та еволюцію складу злочину, передбаченого ст. 332 КК України, та адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 204¹ КУпАП. На цій основі автор робить корисні узагальнення та практично значимі висновки.

Розділ 2 (стор. 55-119) присвячено дослідженню кримінологічних ознак незаконного переправлення осіб через державний кордон України. Зокрема, представлено результати аналізу кількісно-якісних показників та латентності незаконного переправлення осіб через державний кордон України; особистості злочинця, що вчиняє незаконне переправлення осіб через державний кордон України; проаналізовано основні детермінанти незаконного переправлення осіб через державний кордон України. Так, за авторськими висновками основні тенденції рівня таких злочинів тяжіють до відносної стабільності, пов'язаної з усталеною зацікавленістю широкого кола осіб у функціонуванні цього налагодженого бізнесу та з його швидким пристосуванням до нових перешкод; основна кількість діянь фіксується у західних та східних прикордонних областях, що пояснюється проходженням через територію України транзитних маршрутів незаконної міграції між РФ та Західною Європою; найбільша частка зафіксованих діянь припадає саме на області, що межують із країнами-членами ЄС, де до мігрантів, незаконно переправлених через українсько-російський кордон, додаються особи, які з аналогічною метою прибули до України із дотриманням встановленого

законодавством порядку, а також незаконні мігранти українського походження. Найбільш характерними для незаконного переправлення осіб через державний кордон України відповідно до матеріалів емпіричного дослідження є його груповий характер; майже відсутність сукупності та рецидиву злочинів; виявлення більшості злочинів в момент безпосереднього порушення порядку перетинання державного кордону або одразу після нього; основним способом виступає переведення осіб пішки через інженерно-технічні споруди поза межами прикордонних пунктів пропуску. На думку автора, до чинників, що роблять можливим або полегшують вчинення такого злочину на мікрорівні, належать, у першу чергу, специфіка географічного розташування України; існування на території України численних діаспор іноземних громадян – співвітчизників незаконних мігрантів; проблеми політичного та організаційно-логістичного характеру. Зазначені детермінанти перебувають у тісній взаємодії та взаємозв'язку.

У розділі 3 (стор. 118-196) автором представлені пропозиції щодо запобігання незаконному переправленню осіб через державний кордон. За основу такого запобігання автором взято міжнародний та зарубіжний досвід. Головні напрями вітчизняної системи запобігання автором сформульовані навколо стратегії зменшення попиту та пропозиції на незаконне переправлення осіб через державний кордон України. На думку здобувача, кримінологічна політика України у сфері запобігання незаконному переправленню осіб через державний кордон на теперішній час являє собою складову загальної практики ЄС зі зменшення кількості незаконних мігрантів на віддалених підступах до своїх південних та східних кордонів. Основним об'єктом запобіжного впливу стратегій зі зменшення пропозиції на незаконне переправлення осіб через державний кордон України визначено хронічну соціально-економічну стагнацію прикордонних територій України, залишених незатребуваними в умовах глобалізованого капіталізму, що викликало маргіналізацію і прекарізацію їх населення. Оскільки вирішення цієї проблеми неможливе в межах економічної логіки, яка до неї призвела,

забезпечення «практикуючих» та потенційних злочинців альтернативними джерелами отримання доходу є можливим за допомогою переорієнтації економіки з отримання максимального прибутку на задоволення соціальних потреб на основі балансу індивідуальних та громадських інтересів виробників і споживачів. Додатковим заходом цієї групи має бути така складова стратегії зменшення можливостей вчинення злочину, як закриття усіх ПТШ на території України, скупчення незаконних мігрантів у яких полегшує переправникам ведення їх справи.

У висновках (стор. 200-205) за результатами дослідження сформульовано низку положень теоретико-методологічного характеру, а також пропозицій і рекомендацій, що мають вагомe значення для вдосконалення положень кримінологічної науки щодо запобігання незаконному переправленню осіб через державний кордон. У додатках до роботи містяться дані, що підтверджують практичне значення дослідження.

Всі представлені автором положення, висновки і рекомендації мають не лише наукову, а й практичну цінність. Переважна більшість авторських здобутків упроваджена у законотворчу, наукову, освітню та практичну діяльність, що підтверджується великою кількістю актів впровадження (стор. 256-260 *дисертації*). Отже, саме із наведених та багатьох інших причин дисертаційне дослідження С.О. Кібальника, без всякого сумніву, вирізняється новизною й оригінальністю та свідчить про досягнення дисертантом високого фахового рівня для проведення високоефективних наукових досліджень.

Оцінка структури та змісту дисертації, її завершеності в цілому. Структура дисертаційного дослідження характеризується логічною побудованою, зумовленою поставленими метою та завданнями дослідження, його об'єктом і предметом, відповідає логіці наукового пошуку та композиційно складається з анотації, вступу, трьох розділів, що включають в себе 8 підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи становить 259 сторінок, з яких основний текст – 180

сторінок, список використаних джерел – 47 сторінок. До списку використаних джерел входять 449 найменувань.

Про повноту викладення наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, свідчить та обставина, що результати дисертаційного дослідження відображені у 13 наукових працях, п'ять з яких – наукові статті, опубліковані у фахових наукових виданнях України та ФРН, що включені до міжнародних наукометричних баз, а вісім – тези доповідей і повідомлень на наукових і науково-практичних конференціях.

Оформлення дисертаційної роботи С.О. Кібальника відповідає встановленим вимогам. Зміст анотації та висновків є ідентичним основним положенням дисертації. Науковий стиль викладення державною мовою не викликає зауважень. Дисертація у цілому свідчить про вільну орієнтацію автора у кримінологічній науці та добру обізнаність у науковій літературі й законодавстві, що відповідає високому рівню наукової кваліфікації. Висновки і пропозиції автора ґрунтуються на достатній науковій платформі, що дає підстави визнати дослідження самостійним і завершеним. Більшість висновків дисертанта науково обґрунтовані й оригінальні, сприяють перегляду усталених догм.

Позитивна оцінка рецензованої роботи в цілому та її окремих положень не виключає можливості і необхідності висловити певні застереження і зауваження щодо позицій, які потребують критичної оцінки, є спірними або потребують додаткової аргументації та дають можливість вступити в дискусію з автором:

1. На стор. 21 дисертації автором наголошується на необхідності запровадження в Україні концептуального підходу до прикордонного й міграційного контролю, заснованого на пріоритеті інтересів малозабезпечених верств суспільства. Така позиція, на наш погляд, потребує додаткової аргументації, оскільки суперечить основним конституційним принципам рівності всіх громадян перед законом.

2. На стор. 58 дисертації автором аналізується динаміка злочинів, передбачених ст. 332 КК України, з 2007 по 2019 рр. Із тексту дисертації є незрозумілим: по-перше, чому дослідженням охоплюють саме такі часові межі; по-друге, чим, на думку автора, зумовлене суттєве збільшення досліджуваних ним злочинів у 2018 р. до 331 (приріст склав 42% порівняно з 2017 р.), на фоні зменшення осіб, яким було повідомлено про підозру (зі 142 у 2017 р. до 101 (-29%) у 2018 р. Це ж стосується і коефіцієнтів злочинності та злочинної активності, відображених на стор. 60-61 дисертації.

3. Під час прилюдного захисту автору варто пояснити, в який спосіб всесвітня пандемія COVID-19 здатна вплинути і напевно вплинула на кількісно-якісні показники досліджуваних ним злочинів і яким може бути подальший сценарій розвитку аналізованого феномену?

4. Дисертанту доцільно пояснити специфіку сучасної міграційної політики в Україні та довести переваги того курсу відповідної політики, яка пропонується у проведеному дослідженні. Крім того, необхідно з'ясувати і такий момент: які кримінологічні результати прогнозує здобувач у разі запровадження у практичну діяльність власних пропозицій відповідної спрямованості?

5. На стор. 57-78 та 78-98 дисертації здобувачем представлено кримінологічну характеристику злочинів, передбачених ст. 332 КК України, та особи, що їх вчиняє. На стор. 96-98 роботи надано класифікацію таких осіб. Поряд із цим на стор. 77 дисертації автор стверджує, що реальна кількість злочинів, передбачених ст. 332 КК України, може становити понад 10 тис. фактів, що вказує на наявність доволі таки розповсюдженого феномену. Із представлених здобувачем даних випливає, що переважна більшість осіб, що вчиняють вказані злочини, є раніше не судимими, позитивно характеризується, випадки переміщення ними наркотиків або зброї є епізодичними. Це твердження викликає великі сумніви. Дисертанту на доведенні власної позиції варто було б запинитися більш ретельно. Наприклад, провести анонімне анкетування фахівців, суддів, прикордонників

з метою виявлення стійких зв'язків, або встановити їх відсутність з такими феноменами, як організована контрабанда наркотичних засобів, зброї, інших незаконно переміщуваних предметів, організована торгівля людьми тощо.

6. На стор. 118-148 дисертації автором представлені результати вивчення міжнародного та зарубіжного досвіду запобігання незаконному переправленню осіб через державний кордон, де проаналізований досвід таких країн, як США, ФРН, Швеції, Італії, Туреччини, Мавританії, Малі, Нігеру, Чаду і т.д., тобто країн, з якими не лише відсутні спільні з нашою країною кордони, а й які є надто відмінними за правовою, культурною і економічними системами. У той час досвід таких країн, як Білорусь, Румунія, Польща, Молдова, Угорщина і т.д., автором висвітлений лише фрагментарно. Під час прилюдного захисту здобувачу необхідно пояснити мотивацію такого підходу, а також досвід якої з країн варто було б взяти Україні за основу у формуванні стратегії зменшення злочинності.

7. Також уявляється неповним висвітлення стратегічних напрямів запобігання незаконному переправленню осіб через державний кордон України. Робота тільки б виграла, якщо б автор запинився на діяльності спеціальних суб'єктів запобігання цим злочинам (Державної прикордонної служби України, СБУ, поліції, суду, прокуратури), а також можливостях та значенні у запобіганні злочинності системи інтегрованого управління кордоном.

Висловлені зауваження стосуються переважно спірних, дискусійних проблем. Вони не впливають на загальну позитивну оцінку роботи, яка є самостійним завершеним комплексним дослідженням актуальної теми, має науково-теоретичне і практичне значення, містить наукові положення, що є новим вирішенням конкретного наукового завдання та сприяють удосконаленню практики протидії незаконному переправленню осіб через державний кордон України.

Висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам.
Грунтуючись на викладеному вважаю, що дисертаційне дослідження Кібальника Станіслава Олеговича на тему «Кримінологічна характеристика та

запобігання незаконному переправленню осіб через державний кордон України», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» є завершеним монографічним дослідженням, яке виконане на належному рівні і відповідає вимогам, що пред'являються по подібного роду робіт.

Тема дисертації є актуальною, сформульовані автором висновки та рекомендації є достатньо аргументованими, характеризуються науковою новизною та мають значення не лише для кримінологічної науки, але й для правозастосовної практики.

Аналіз тексту дисертації свідчить про відсутність порушення автором вимог академічної доброчесності. У роботі наявні посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримано вимоги норм законодавства про авторське право; надано достовірну інформацію про результати наукової діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації.

Зокрема, у рецензованій праці не виявлено ознак академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації.

Викладені в дисертації рекомендації та конкретні пропозиції з удосконалення комплексу заходів запобігання незаконному переправленню осіб через державний кордон України є теоретично обґрунтованими та аргументованими, хоча і не позбавлені дискусійності.

Висновки та рекомендації, отримані під час дослідження, мають важливе практичне й теоретичне значення для кримінологічної науки.

Основні положення дисертації з належним ступенем повноти були відображені автором у наукових статтях, підготовлених та опублікованих автором дисертації, кількість і якість яких відповідає вимогам щодо публікацій, зарахованих за темою дисертації. Таким чином, дисертація, представлена Кібальником Станіславом Олеговичем є самостійним завершеним науковим дослідженням, в якому

отримані нові науково обґрунтовані результати, спрямовані на вирішення наукового завдання, то має істотне значення для розвитку української кримінологічної науки та правозастосування.

У підсумку слід зазначити, що дисертаційне дослідження на тему: **«Кримінологічна характеристика та запобігання незаконному переправленню осіб через державний кордон України»** відповідає вимогам, передбаченим Порядком присудження наукових ступенів, затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 року, Порядком проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України №167 від 6 березня 2019 року, Вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40, а його автор – Кібальник Станіслав Олегович на основі публічного захисту заслуговує на присудження йому наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – «Право».

Офіційний опонент:

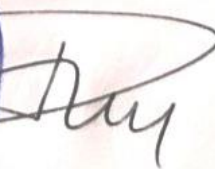
Професор кафедри кримінального права та кримінології Одеського державного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор

А.М.Бабенко

«ПОГОДЖЕНО»

Проректор Одеського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

П.В.Берназ